

Cercetare, cunoaștere și activitate în sociologia românească în anul 1976

Încadrată organic în programul național de cercetare și de acțiune principale în domeniul științelor sociale și politice, cercetarea sociologică a fost angajată ferm și cu responsabilitate și în anul care se încheie, în ansamblul eforturilor făcute de cercetătorii, cadrele didactice și specialiștii din științele sociale pentru realizarea obiectivelor și sarcinilor trasate lucrătorilor din frontul nostru științific și ideologic prin Programul partidului și prin celelalte documente ale Congresului al XI-lea, prin expunerea Secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Congresul educației politice și al culturii socialiste. Potrivit sarcinilor trasate, ea a fost orientată în direcția analizării schimbărilor ce se produc în societatea noastră, ca urmare a progresului forțelor de producție și a perfecționării relațiilor sociale, a studierii atente a fenomenelor și proceselor sociale, a căilor îmbunătățirii activității în diferitele sectoare ale vieții sociale și ale dezvoltării conștiinței socialiste a maselor. Inspirându-se din ideile fundamentale, din tezele și din sarcinile trasate științelor sociale și urmărind să valorifice cât mai deplin climatul propice și dinamizator creat în țara noastră pentru abordarea creatoare, dezbateră deschisă a problemelor și confruntarea de idei, exigentă, de pe pozițiile marxism-leninismului, la nivelul unităților de cercetare și de învățământ și al secției de specialitate a Academiei de Științe Sociale și Politice s-au depus în acest an eforturi susținute pentru ridicarea nivelului și a eficienței muncii științifice și, deosebit, pentru finalizarea fructuoasă a acesteia, atât în plan teoretic, cât și în practica social-politică, ideologică și educativă.

În acest sens, întreaga activitate de cercetare a fost orientată în direcția abordării unora din procesele și fenomenele majore ale dinamicii noastre sociale, a problemelor de maximă actualitate socială și ideologico-științifică, în măsură să servească direct activității de propagandă a partidului, să ofere analize, date și documentare pentru organele de partid și de stat în activitatea desfășurată în diferite domenii de activitate și să facă din sociologie o știință socială militantă, angajată plener și ferm în înfăptuirea politicii P.C.R.

Această orientare s-a concretizat în înscrierea în programele prioritare de cercetare și în planurile unităților a unei tematici menite să îmbine preocupările de cercetare teoretică cu cele aplicative, ultimele deținând, și în anul care se încheie, o pondere principală. Potrivit acestor orientări, în programele și planurile în curs de realizare s-au înscris cercetări prevăzute a se efectua pe baza investigării concrete a unor fenomene și procese sociale, din domeniul activității industriale, agrare, mediului urban și rural, structurii de clasă, tineretului, a activității diferitelor colective de muncă, a comportamentului, atitudinilor și opiniilor maselor, a participării oamenilor muncii la organizarea și conducerea activității economice, sociale și politice.

O pondere deosebită în ansamblul investigațiilor sociologice desfășurate în acest an au avut-o problemele forței de muncă industriale și agricole, ale integrării și consolidării stabilității în muncă, modificările din structura socială a țării, factorii și modalitățile de realizare a procesului de omogenizare socială, implicațiile sociale ale dezvoltării sistematizate a teritoriului și localităților urbane și rurale, perfecționarea relațiilor interumane în colectivele de muncă, problemele educării, pregătirii și integrării profesionale și sociale a tineretului.

Un loc distinct în sfera investigației sociologice l-au avut cercetările consacrate analizei modalităților de optimizare a activității de propagandă, a mijloacelor de comunicare și informare în masă, a muncii de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste a maselor. În cadrul acestor direcții majore, pe care s-au înscris cercetările sociologice, au fost abordate multiple teme și aspecte actuale ale vieții sociale și politice din țara noastră. Între acestea se impun a fi menționate studiile sociologice privind:

— probleme sociale ale planificării, perfecționării și utilizării forței de muncă din industrie; — navetismul și implicațiile sale economice și sociale; — migrația interjudețeană a forței de muncă și consecințele sale asupra formării resurselor de muncă; — îmbunătățirea structurii socio-profesionale a forței de muncă din agricultură; — utilizarea forței de muncă și sporirea productivității

muncii în agricultura socialistă; — mobilitatea socio-profesională a forței de muncă; — schimbările din structura socio-profesională a clasei muncitoare și sursele sociale ale formării acesteia; — procese de dezvoltare economico-socială și culturală și de integrare urbană a populației în diferite zone din țară (Țara Oașului, Amaradia-Gorj, Valea Jiului etc.); — procese sociale ale urbanizării, sistematizarea teritoriului și a localităților, factorii sociali ai amenajării bazinelor hidrografice; — potențialul de muncă și creativitate al tineretului; educația prin muncă a tineretului studios; educarea politico-morală și cetățenească a generației tinere ș.a.; — probleme sociale ale activității politice-ideologice, de învățămînt și cultură; — schimbări în structura și în funcțiile economico-sociale și educative ale familiei.

În afara cercetărilor orientate spre investigarea directă a realităților și proceselor sociale în desfășurarea lor concretă, o parte a potențialului de cercetare din învățămînt și din unitățile de cercetare de profil a fost îndreptat spre efectuarea unor cercetări cu caracter teoretic și metodologic menite să servească la elaborarea unor lucrări de sinteză în care să fie generalizată experiența specifică a construcției socialiste din țara noastră și să se valorifice tradițiile gândirii înaintate românești. Pe linia obținerii unor rezultate semnificative în sporirea gradului de precizie, de aprofundare și de eficiență a cercetărilor concrete, în general, pentru sporirea valorii gnoseologice a acestor cercetări, în acest an au cunoscut o anumită extindere preocupările cu caracter metodologic, unele proiecte de cercetare fiind inițiate în legătură cu elaborarea sistemului de indicatori ai statisticii sociale, cu pregătirea lucrărilor preliminare necesare stabilirii unui eșantion național pentru cercetări statistice, sociologice, demografice etc.

Evantaiul tematic al frontului cercetării sociologice a cuprins și studii și cercetări de analiză critică, de dialog și de confruntare cu unele teorii și curente noi în științele sociale și politice contemporane.

Din punctul de vedere al nivelului de abordare, investigațiile întreprinse au cuprins cercetări care au tîns să aibă o reprezentativitate la scară națională, cum sînt cele privind problemele sociale ale forței de muncă industriale și agrare, navetismul, mobilitatea socio-profesională a forței de muncă, schimbările din structura socială a țării, problemele sociale ale tineretului ș.a.

Acestora li s-au adăugat cercetări zonale, organizate și desfășurate la nivelul unor județe, ca de ex. cele ce au avut ca tematică problemele dezvoltării economico-sociale și culturale a unor zone, ale integrării profesionale și sociale a forței de muncă, ale sistematizării teritoriului și localităților, amenajării complexe a bazinelor hidrografice ș.a.

O pondere destul de mare au avut-o și cercetările mai restrinse, efectuate la comanda unor unități economice sau social-culturale, centrale industriale, consilii populare municipale sau orașenești și care au condus la efectuarea unor analize, la colecționarea unor date și formularea unor concluzii și propuneri pentru organele de partid și de stat în vederea optimizării activității de conducere, îmbunătățirii relațiilor interumane în colectivele de muncă, eliminării unor disfuncționalități existente în unitățile productive, în vederea sporirii eficienței muncii și utilizării mai bune a resurselor materiale și umane. Cele mai multe din aceste cercetări au fost efectuate pe bază de contracte sau convenții cu beneficiarii din economie.

În ceea ce privește modul de organizare și de realizare a activității de cercetare sociologică câteva trăsături caracteristice se pot distinge și în această perioadă:

— reunirea potențialului de cercetare în jurul unor proiecte semnificative pentru dezvoltarea economico-socială a țării noastre în actuala etapă de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, integrarea efectivă a cercetării și învățămîntului, prin efectuarea de cercetări comune de către cercetătorii din institute, cadrele didactice de la catedre de profil și studenții secțiilor de sociologie, sociologie-filozofie sau sociologie-psihologie din toate centrele universitare. Această modalitate de lucru a fost potențată prin integrarea organizatorică a unităților de cercetare cu cele de învățămînt, în vara anului 1975, ceea ce a creat condiții și mai favorabile îmbinării organice a învățămîntului cu cercetarea și practica socială în acest domeniu de activitate;

— organizarea de echipe de cercetare multidisciplinare prin atragerea unui număr de specialiști de formații diferite, din diverse sectoare ale practicii sociale și politice;

— desfășurarea de cercetări și de acțiuni, împreună cu sau la comanda organelor de partid și de stat și a unor organe de specialitate ale acestora, mai ales la nivelul județelor.

Referindu-ne la procesul de investigație propriu-zis, două sînt direcțiile în care se conturează preocupări mai susținute și care se cer a fi accentuate și, mai ales, finalizate corespunzător în viitor. Una, exprimă o anumită intensificare a eforturilor de aprofundare mai cuprinzătoare a unor din procesele sociale actuale și, în general, pentru ridicarea nivelului teoretic al cercetării. A doua, se concretizează într-o anumită tendință de înnoire metodologică și de perfecționare a metodelor, tehnicilor și instrumentelor de investigație, în special pentru promovarea unor cercetări complexe, interdisciplinare, în perspectiva înțelegerii și practicării interdisciplinarității ca fuziune teoretică și metodologică a unor ramuri ale cunoașterii pînă acum dezvoltate.

tate separat, cu transfer de concepte, metode și tehnici de investigație între diferitele domenii ale științelor sociale.

Asociate procesului de cercetare și, în anumite privințe, integrate organic acestuia, dezbaterile științifice de lucru au constituit, și în acest an, un mijloc de promovare a cercetării sociologice. Organizate în cadrul climatului favorabil desfășurării schimbului deschis de opinii, al dezbaterii aprofundate a problemelor, de pe pozițiile concepției materialist dialectice și istorice, de pe pozițiile teoretice și ideologice ale partidului nostru, dezbaterile științifice din acest an au avut ca obiective clarificarea unor probleme teoretice și metodologice legate de desfășurarea propriu zisă a procesului de cercetare, a unor poziții, teze sau idei, analiza unor rezultate ale cercetării sau dezbaterii unor probleme actuale din științele sociale în țara noastră sau pe plan internațional.

Asemenea dezbateri s-au desfășurat atât în cadrul unităților de cercetare și de învățămînt, cît și la nivelul Academiei de Științe Sociale și Politice. O mențiune aparte pentru unele dezbateri care au fost organizate de unitățile de cercetare și Academie în colaborare cu Comitetele județene de partid, nu numai în București ci și în alte centre politico-administrative și științifice din țară. Semnificative au fost, între altele, dezbaterile privind:

— *Dezvoltarea economică, social-politică și culturală a zonei Amaradia-Gorj* organizată în colaborare de Comitetul județean Gorj al P.C.R., Secția de sociologie a Academiei de Științe Sociale și Politice și Universitatea Craiova, la Tg. Jiu;

— *Probleme teoretice și metodologice actuale ale studierii fenomenului religios* organizată în colaborare de secțiile de sociologie și filosofie ale Academiei;

— *Navetismul și implicațiile sale economico-sociale*, în colaborare cu Comitetul județean P.C.R. Olt, Secția sociologie a Academiei de Științe Sociale și Politice și Universitatea București, la Slatina;

— *Mobilitatea forței de muncă industrială*; procese actuale și tendințe — organizată de secția de sociologie în colaborare cu Universitatea și Centrul de științe sociale Timișoara;

— *Procese de modernizare economică, socială și culturală în Țara Oașului*, organizată de Comitetul județean Satu Mare al P.C.R. și Univ. Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca;

— *Sesiunea științifică Cunoaștere și acțiune socială* — organizată de Centrul de cercetări sociologice București la 10 ani de existență;

Multiple probleme teoretice și practice de actualitate au constituit obiect de dezbateri în acest an și la catedra de sociologie a Academiei „Ștefan Gheorghiu”. Dintre acestea sînt de menționat:

Sociologia marxistă a religiei și modalități de educare materialist-științifică a maselor; tineretul în condițiile revoluției științifice și tehnice contemporane; orientări teoretice și metodologice actuale în sociologie; metodologii unitare de cercetare concretă a unor procese și fenomene sociale din țara noastră ș.a.

Continuînd tradiția fostului Laborator de sociologie al Universității București, Centrul de cercetări sociologice în cadrul căruia s-a integrat vechiul Laborator a organizat un mare număr de dezbateri și sesiuni de comunicări la care au participat, pe lângă cadrele didactice și cercetătorii din domeniul sociologiei, doctoranzi, studenți și cadre didactice de la alte facultăți și specialiști din producție, sau care își desfășoară activitatea în ministere, organe centrale de sinteză, instituții sociale și culturale din municipiul București și din alte centre din țară. Tematic, dezbaterile s-au concentrat pe probleme privind: *industrializarea în zonele rurale și influența ei asupra individului și a colectivității; contribuția sociologiei la rezolvarea problemelor urbanistice; posibilitățile și limitele folosirii unor tehnici identice în contexte sociale diferite; validitatea factorilor în analiza multifactorială; funcția regională a orașului București; aplicabilitatea metodologiei sociologice la investigarea culturii de masă; asigurarea agriculturii cu forță de muncă tină; condiții de stabilizare a tineretului în mediul rural; metoda configurațiilor parțiale ca metodă de studiu a migrației interjudețene în România; decizie și participare la decizie în C.A.P.; cercetările de antropologie socială și de sociologie în județul Brașov; unele aspecte teoretice și metodologice ale studierii structurii clasei muncitoare; formele colective de conducere — adunarea generală a oamenilor muncii; cercetări actuale cu privire la tineret ș.a.*

O contribuție deosebită la punerea în evidență și la dezbaterile unor probleme, mai puțin cunoscute din istoria gândirii sociologice românești, a adus-o sesiunea științifică *Din istoria sociologiei românești* organizată de Secția de științe economice și sociologie a Academiei R. S. România, în cadrul ciclului de dezbateri organizat în pregătirea lucrării de sinteză *Istoria creației științifice și tehnice românești*.

Valorificînd investigații din anii precedenți și, parțial, și din acest an, în domeniul sociologiei au fost publicate și elaborate un număr de lucrări care contribuie la dezbaterile teoretice

a unor probleme sociologice, la generalizarea experienței practice din anumite sfere și domenii de activitate socială și cultural-educativă, la modernizarea metodologiei, metodelor și tehnicilor de investigație a proceselor și realităților sociale. Între acestea se înscriu lucrările care au ca teme: *raporturile dintre societate, ideologie și cunoaștere; perfecționarea relațiilor sociale din agricultura socialistă; opinia publică și democrația socialistă; religia în contemporaneitate; cultura ca acțiune socială; factori de creștere a eficienței propagandei politice; educația științifică a marelor ș.a.*

Au fost elaborate și lucrări de valorificare critică a gândirii sociologice românești și universale consacrate repunerii în circuitul științific național a unor lucrări ale reprezentanților sociologiei românești (C. Dimitrescu-Iași, A. Golopenția) sau studii și analize critice ale operei și activității unor personalități care au avut poziții dominante și au îndeplinit anumite funcții ideologice, sociale, politice sau științifice în diversele etape ale procesului de dezvoltare a gândirii sociologice românești (Dumitru Drăghicescu).

Participarea sociologilor români la confruntările de idei din sociologia contemporană s-au concretizat și în elaborarea unor lucrări critice consacrate unor orientări actuale în sociologia nemarxistă sau analizei critice a unor curente sociologice contemporane ca de ex. Wright Mills și marxismul, Noua stângă, Școala de la Frankfurt, Max Weber ș.a.

O activitate care merită o mențiune aparte este cea desfășurată pentru elaborarea de cursuri și manuale de sociologie necesare și utile, atât în învățământul de stat, cât și în activitatea ideologică și de propagandă. În acest an au fost elaborate sau reeditate manuale sau cicluri de prelegeri de *introducere în sociologie, teorii sociologice contemporane, metode și tehnici de cercetare sociologică, sociologie industrială, sociologie rurală ș.a.*

Datorită condițiilor bune ce le-au fost create și a sprijinului constant pe care l-au primit din partea Academiei de Științe Sociale și Politice, Academia „Ștefan Gheorghiu” și Ministerul Educației și Învățământului, sociologii români au avut și o prezență constantă la acțiunile științifice internaționale. Cea mai prestigioasă manifestare științifică din anul 1976 la care sociologii români au avut o participare activă a fost Congresul mondial de sociologie rurală, desfășurat la Torun, în R. P. Polonă, la mijlocul lunii august. O confirmare a recunoașterii aportului sociologiei rurale românești la promovarea acestei discipline, atât în perspectivă istorică, cât și contemporană o constituie faptul că, la Torun, au fost aleși, prof. H. H. Stahl în Comitetul executiv al Societății europene de sociologie rurală, iar prof. I. Iordăchel, în colegiul de redacție al revistei internaționale „Sociologia Ruralis”, publicație editată de Asociația internațională de sociologie rurală.

Sociologii români și-au adus contribuția lor și la organizarea și desfășurarea unor manifestări științifice internaționale bilaterale, cum au fost masa rotundă cu tema *Contribuția sociologiei la fundamentarea proceselor de conducere politico-administrativă*, organizată la Budapesta de catedra de sociologie și drept de la Școala de partid de pe lângă CC al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar și catedra de sociologie de la Academia „Ștefan Gheorghiu” sau, Colocviul bilateral româno-italian, cu tema *Ecologie și politică*, organizat la București, de către Academia „Ștefan Gheorghiu” și Institutul Gramsci din Roma.

O mare parte din acțiunile științifice externe din domeniul sociologiei s-au desfășurat în cadrul colaborării multilaterale și bilaterale dintre academile de științe din țările socialiste. Între acestea s-au înscris comisia de problemă *Evoluția structurii sociale a societății socialiste. Planificarea și prognoza socială* (grupa de lucru *Clasa muncitoare în structura socială a societății socialiste și Experiența de cercetare a proceselor dezvoltării sociale* concretizată în monografia colectivă, *Istoria sociologiei marxist-leniniste în țările socialiste după cel de-al doilea război mondial*), consfătuirile anuale ale directorilor institutelor de sociologie și ale redactorilor șefi ai revistelor de sociologie din țările socialiste.

În afara acestor acțiuni, sociologii români și-au adus contribuția și la realizarea altor manifestări științifice externe din anul 1976 cum au fost simpozionul internațional *Istoria științei și contemporaneitatea* organizat de Academia bulgară de științe, reuniunea internațională *Politica socială în programele partidelor comuniste din țările socialiste* organizată de Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.M.U.P. Au continuat, de asemenea, acțiunile din cadrul cercetărilor comparative internaționale realizate sub egida Centrului european de coordonare a cercetării și documentării în științele sociale, de pe lângă UNESCO (*Viitorul colectivităților rurale în societățile industrializate și Influența factorilor ierarhici asupra comportamentului, în cadrul organizațiilor industriale*).

În ansamblul activității desfășurate pentru realizarea sarcinilor ce revin sociologiei și sociologilor din programul ideologic al partidului, din lucrările Congresului educației politice și al culturii socialiste o importanță deosebită a avut-o activitatea desfășurată de revista „Viitorul Social” care a îndeplinit, încă de la apariția sa (1972), un rol pozitiv în impulsivarea activității

sociologice, a muncii de studiere multilaterală a proceselor sociale, de elaborare teoretică a problemelor, de analiză istorică și critică a doctrinelor sociologice și politice contemporane.

Ea reprezintă, în același timp, un mijloc prețios pus la îndemina specialiștilor, prin intermediul cărora să-și aducă din plin contribuția lor specifică la activitatea politică, ideologică și de propagandă a partidului, la promovarea și introducerea principiilor eticii și echității socialiste în viață. O succintă analiză a aparițiilor din acest an permite aprecierea că, în linii generale, publicația a reușit să răspundă obiectivelor și sarcinilor ce i-au fost trasate.

Sumara și, evident, incompleta trecere în revistă a activității științifice desfășurate pe parcursul acestui an în domeniul sociologiei nu vrea să conducă la concluzia că în acest domeniu al investigației științifice avem numai motive de satisfacție că, altfel în ceea ce privește aria tematică a cercetării, conținutul și nivelul calitativ al unora din investigațiile efectuate și lucrările elaborate, cit și, îndeosebi, eficiența economică, socială, politică și educativă a muncii desfășurate nu există temeiuri de a aspira spre mai mult și spre mai bine. Nu este locul ca asemenea probleme să fie abordate și, cu atât mai mult, discutate într-o cronică. Ele au făcut, și, nu ne îndoiim, vor mai face obiectul unor dezbateri serioase, responsabile, în alte contexte, adecvate.

Ștefan Costea

Unele aspecte cu privire la funcțiile sistemului politic din țara noastră

Complexitatea procesului de edificare a societății socialiste, caracterul său conștient, impun, cu necesitatea logică, după cum subliniază și documentele Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român, creșterea rolului factorului subiectiv din societate, al factorului politic, — în primul rând al partidului marxist-leninist — forța politică conducătoare din țara noastră — dar și al statului socialist, al organizațiilor de masă și obștești. Aceste instituții formează latura instituționalizată a sistemului nostru politic, care mai cuprinde și alte componente: relații politice, conștiință politică, norme și valori politice. Se impune deci studierea mai temeinică, în multiple planuri a rolului, a modului de funcționare, a posibilităților de perfecționare a sistemului politic. O problemă de o deosebită importanță teoretică și practică, mai puțin abordată de literatura de specialitate din țara noastră, este cea a funcțiilor sistemului politic.

Analiza funcțiilor sistemului politic întinpină, din capul locului, greutatea deosebită, asupra însăși conceptului de sistem politic nu există încă o definiție unanim acceptată, „după cum cu greu s-ar putea accepta că ar exista o asemenea definiție chiar pentru conceptul general de sistem”¹. În al doilea rând nici asupra categoriei de funcție nu există o unitate de vedere, ea fiind concepută „fie ca o determinare a sarcinilor, fie ca activitate, fie ca rezultat sau aport ori contribuții la un rezultat”². În al treilea rând sînt încă discuții cu privire la raportul dintre funcțiile sistemului politic și funcțiile statului socialist. Sînt specialiști³, proveniți mai ales din domeniul științei juridice, care consideră că funcțiile sistemului politic și funcțiile statului socialist coincid, desemnînd prin urmare ca funcții ale sistemului politic, funcțiile statului socialist, care și ele diferă de la autor la autor. Argumentele acestei orientări pornesc de la teza că statul, partidul marxist-leninist și organizațiile obștești nu pot avea decît aceleași funcții, iar distincția dintre activitatea lor trebuie văzută doar în „formele și metodele specifice prin care organele de stat și organizațiile obștești îndeplinesc aceste funcții unitare ale întregului sistem al democrației socialiste”⁴.

Alți autori, în special sociologi și politologi⁵, sînt de părere că funcțiile sistemului politic sînt distincte de cele ale statului subsumîndu-le pe acestea.

Spre deosebire de specialiștii nemarkxiști, care tratează politicul autonom, rupt de baza economică și structura socială a societății, cu scopul de a-i eluda caracterul de clasă, autorii marxști analizează funcțiile sistemului politic raportate la structura social-economică a societății. În ceea ce privește funcțiile atribuite sistemului politic socialist există mai multe păreri.

Se propun funcții, cum ar fi: determinarea scopurilor și sarcinilor societății (Ov. Trăsnea); mobilizarea resurselor societății pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite (Ov. Trăsnea, J. J. Wiatr); eliberarea energiei maselor (J. J. Wiatr); integrarea tuturor elementelor societății dată astfel de Ov. Trăsnea, iar în concepția lui J. J. Wiatr: formularea, articularea și reprezentarea diverselor interese; distribuția valorilor (Ov. Trăsnea); funcția de inovație socială men-

¹ Ovidiu Trăsnea, *Probleme de sociologie politică*, București, Edit. politică, 1975, p. 68—69.

² *Ibidem*, p. 85.

³ Ion Deleanu, Gh. Boboș, *Organele statului socialist român în sistemul democrației socialiste*, București, Edit. didactică și pedagogică, 1973; L. A. Grigorian, *Sozialistieskaja gosudarstvennaia vlasti i predostavitelnaja forme e obșučetlenie*, în „Sovetskoe gosudarstvo i pravo”, nr. 3, 1969, p. 83—92; B. N. Topornin, *Politiceskaja sistema sofiatsma*, Moskva, 1972; L. Lőrincz, *Puterea de stat și sistemul politic instituționalist*, în „Viitorul social”, nr. 2, 1975.

⁴ I. Deleanu, Gh. Boboș, *op. cit.*, p. 35.

⁵ Ov. Trăsnea, *Probleme teoretice și metodologice ale sistemului nostru politic în lumina documentelor Congresului al XI-lea al P.C.R.*, în „Viitorul social”, nr. 1, 1975; Aneta Busuioc, *Politicul și conducerea societății*, București, Edit. științifică, 1973; L. Brokl, *Cu privire la problematica sistemului politic*, în „Sociologiski casopis”, nr. 6, 1967, p. 708—714; J. J. Wiatr, *Le fonctionnement du système politique*, în „Perspectives polonaises”, nr. 11, 1971, p. 6—16.

ționată de Ov. Trăsnea și întilnită și la sociologul cehoslovac L. Brokl sub denumirea de funcția de anticipare și transformare a sistemului social total.

Identificarea funcțiilor sistemului politic cu funcțiile statului se pare că ar îngusta câmpul de activitate al sistemului politic întrucât statul este doar o componentă, e drept importantă, a sistemului politic. Argumentul susținătorilor tezei identificării că statul, partidul și organizațiile obștești nu pot avea țeluri diferite este îndreptățit, numai că de aici nu urmează concluzia că țelul comun trebuie să fie realizat prin funcții identice. Pe de altă parte funcțiile diferitelor instituții politice sînt determinate și de natura acestora, ori statul, partidul, organizațiile obștești deși au o esență comună — socialistă — au totuși naturi diferite privind: formarea, structurarea, funcționarea, metodelor folosite ș.a.

S-ar putea astfel avansa ipoteza că atît sistemul politic, cit și toate componentele sale instituționale, ca și unele neinstituționale (conștiința politică, opinia publică) au funcții specifice, care însă urmăresc aceleași țeluri și au o esență comună. De asemenea, credem, că funcțiile sistemului politic se realizează, în ultimă instanță, prin funcțiile diferitelor sale componente.

În vederea delimitării cit mai corecte a funcțiilor diferitelor instituții politice, ca și ale sistemului politic propriu-zis, este nevoie de o concentrare a eforturilor diferiților cercetători, atît politicieni, cit și sociologi, juristi etc.

În ceea ce privește funcțiile sistemului politic măsura în care diversele sale componente participă la realizarea funcțiilor sale depinde de funcția respectivă, de natura instituției respective, de etapa de dezvoltare a societății respective.

Delimitarea funcțiilor proprii sistemului politic trebuie abordată în contextul rolului său în sistemul social global. Deși, după cum au arătat clasicii marxismului încă din secolul trecut, economicul este cel care în ultimă instanță determină esența sistemului social global, deci și a politicului, totuși acesta din urmă are un rol foarte important, și anume de conducere a întregului ansamblu social precum și a subsistemelor acestuia. Rolul conducător al sistemului politic este necesar, pe de o parte întrucît politicul stabilește obiectivele sistemului social global și a subsistemelor sale și asigură prin mobilizarea resurselor materiale și umane realizarea acestora, iar pe de altă parte, întrucît diferitele subsisteme ale sistemului social global (biso-ciale, ecologice, economice, culturale) „nu pot produce *outputs*-urile specifice, necesare menținerii și dezvoltării sistemului social global fără să primească vreun *input* provenind de la sistemul politic”⁶. În acest spirit trebuie abordat și înțeles rolul actual și de perspectivă al sistemului politic în contextul societății noastre.

Rolul conducător al sistemului politic se realizează prin intermediul funcțiilor sale, fără însă a concepe rolul ca o simplă sumă a funcțiilor, rolul sistemului politic fiind o noțiune mult mai complexă, care desemnează ansamblul activităților și responsabilităților pe care politicul le exercită în cadrul sistemului social global.

Întrucît rolul sistemului politic se exercită la nivelul întregului sistem social global, precum și a subsistemelor acestuia, rezultă că funcțiile sistemului politic au aceeași arie de acțiune. În aceeași ordine de idei ca și rolul sistemului politic funcțiile sale cuprind în conținutul lor constantele activităților sociale, cum ar fi: planificarea, organizarea, coordonarea, integrarea și controlul.

Caracterul complex și multilateral al funcțiilor sistemului politic, manifestarea lor în toate domeniile vieții sociale, cuprinderea în conținutul lor a constantelor activităților sociale, determină ca funcțiile să se realizeze printr-o serie de sarcini, activități și acțiuni care au în vedere un anumit domeniu al vieții sociale (economic, social, cultural etc.), sau un anumit tip de activitate socială (organizare, reglementare, control etc.). De remarcat că unele sarcini, activități sau acțiuni pot fi nepolitice (cum ar fi activitățile prin care se reglementează securitatea circulației pe drumurile publice). Spre deosebire de acestea atît funcțiile sistemului politic, și bineînțeles, rolul său au caracter nemijlocit și în totalitate politic.

O importanță teoretică și practică deosebită are, de asemenea, raportarea directă a funcțiilor sistemului politic la condițiile concrete ale fiecărei țări și etape, căci dacă în socialism sistemul politic are în linii mari aceleași funcții în toate țările, totuși ele diferă în fiecare țară și în fiecare etapă prin conținutul lor conerct, adică prin scopurile și sarcinile specifice, prin formele de manifestare și mecanismele de realizare. Ele depind de posibilitățile obiective, de maturizarea condițiilor proprii socialismului, de gradul și forma acțiunii legilor sociale obiective ale socialismului, de raporturile concrete create între acțiunea legilor obiective și capacitatea de acțiune socială conștientă a sistemului politic și a societății în ansamblul ei.⁷

Printre cele mai importante funcții ale sistemului politic din țara noastră în etapa făuririi societății socialiste multilaterale dezvoltate sînt: a. *elaborarea strategiei generale de dezvoltare a*

⁶ Ovidiu Trăsnea, *Probleme de sociologie politică*, București, Edit. politică, 1975, p.79.

⁷ Ov. Trăsnea, *op. cit.*, p. 36.

societății; **b.** deținerea, distribuirea și asimilarea de către mase a valorilor social-politice socialiste; **c.** mobilizarea resurselor umane și materiale pentru realizarea scopurilor propuse; **d.** integrarea socială; **e.** apărarea societății; **f.** asigurarea legăturilor sistemului social global cu mediul extern.

a. Funcția de elaborare a strategiei generale este specifică societății socialiste, datorită caracterului conștient al edificării ei. Această funcție are două trepte de realizare. Prima, pe care putem s-o numim *proiectivă*, are în vedere stabilirea obiectivelor și direcțiilor de perspectivă privind evoluția societății. În realizarea acestei activități de protecție socială un rol determinant revine partidului marxist-leninist. Înarmat cu concepția materialismului dialectic și istoric, bazându-și principiile și concluziile pe cunoașterea legilor obiective ale dezvoltării sociale, partidul clasei muncitoare, are capacitatea de a descifra viitorul, de a preciza țelurile societății socialiste, atât cele imediate cât și cele de perspectivă. Această sarcină impune partidului, după cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, „obligația de a analiza și sintetiza atât propria experiență, cât și experiența altor țări, de a studia noile tendințe ale evoluției economico-sociale mondiale. Numai procedând astfel va putea partidul nostru să elaboreze în mod științific drumul dezvoltării societății românești, linia politică generală, direcțiile prioritare în care trebuie concentrate eforturile poporului nostru, programul de perspectivă economico-social al României, precum și mijloacele necesare pentru înfăptuirea lui”⁸.

Activitatea de proiectie, de prevedere a viitorului este intim legată de acțiunea practică nemijlocită în care este angajat partidul revoluționar, întregul nostru popor, căci după cum remarcă A. Gramsci: „prevedem în măsura în care acționăm, în măsura în care aplicăm un efort voluntar și deci contribuim concret la crearea rezultatului „prevăzut”. Prevederea nu se realizează așadar, ca un act științific de cunoaștere, ci ca expresie abstractă a unui efort pe care-l putem face, ca model practic de a crea o voință colectivă”⁹.

Un exemplu strălucit de îndeplinire practică a funcției proiective a partidului, îl constituie elaborarea Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism „cartă care depășește caracterul unui program” și care „constituie expresia marxism-leninismului creator în România, pe baza căruia se va desfășura întreaga activitate politico-educativă, munca întregului partid și popor de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism”¹⁰.

A doua treaptă de realizare a acestei funcții o constituie cea pe care putem s-o numim *de reglementare*, care se realizează pornind de la activitatea proiectivă în special prin intermediul statului, a organului suprem al puterii: Marea Adunare Națională. La Congresul consiliilor populare tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia că: „statul nostru, organele sale centrale și locale reprezintă o puternică forță în organizarea și conducerea vieții economice și sociale a patriei”¹¹. Reglementarea, în concordanță cu interesele tuturor oamenilor muncii, are în vedere toate laturile vieții sociale; relațiile sociale de orice gen, activitatea diverselor organizații și instituții, relațiile dintre individ și instituții, cele dintre indivizi, conduita acestora în societate ș.a.

Prin funcția de elaborare a strategiei generale de dezvoltare a societății se asigură și realizarea funcției de inovație socială, căci ambele trepte ale acestei funcții necesită inovarea, experimentarea noului. În același timp inovația socială este prezentă (și este necesar să fie prezentă) și la nivelul practicii politice nemijlocite, nu numai la nivelul activității de concepție.

La realizarea funcției de elaborare a strategiei generale un aport de seamă aduc și organizațiile de masă și obștești intrucât ele reprezintă interesele a milioane de membri, care-și pot spune și pe această cale cuvântul cu privire la obiectivele generale prin intermediul acestor organizații.

b. Funcția de deținere, distribuire și asimilare de către mase a valorilor social-politice-socialiste. Pentru realizarea strategiei stabilite de politic, pentru împlinirea țelului final al societății comuniste, problema deținerii și asimilării valorilor social-politice proprii societății fără clase are o importanță deosebită. După cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Este necesar ca studiile asupra viitorului să fie asociate în permanență cu preocuparea de a așeza societatea pe baze noi, echilibrate, de a promova principii democratice, progresiste în viața socială (subl. n. St. I.), care să ofere maselor largi de oameni ai muncii — făuritorii tuturor bunurilor materiale și spiri-

⁸ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la deschiderea coloanei privind știința conducerii societății, în România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, București, Edit. politică, 1973, p. 40.

⁹ A. Gramsci, *Opere alese*, București, Edit. politică, 1969, p. 104.

¹⁰ Nicolae Ceaușescu, Din partea comisiei de redactare a Programului Partidului Comunist Român, în *Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, București, Edit. politică, 1975, p. 7-8.

¹¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Congresul consiliilor populare județene și al președinților consiliilor populare municipale, orașenești și comunale, 4 februarie 1976*, București, Edit. politică, 1976, p. 14.

tuale posibilitatea de a lua parte activă la conducerea statului, la crearea conștiință a propriei lor istorii, la clădirea liberă și neatârnată a propriului lor destin, corespunzător intereselor și aspirațiilor vitale”¹².

Promovarea valorilor social-politice socialiste (solidaritatea și intrajutorarea tovarășească, umanismul, egalitatea, echitatea, dreptatea socială, subordonarea intereselor individuale față de cele colective, responsabilitatea socială, libertatea, legalitatea, patriotismul și internaționalismul revoluționar etc.) face parte din procesul complex îndelungat și dificil al transformării și educării comuniste a omului. Contribuții specifice la acest proces aduc toate componentele sistemului politic. Trebuie menționat în primul rând Partidul Comunist Român care prin elaborarea la Congresul al XI-lea a codului principiilor și normelor muncii și vieții comunistilor, ale eticii și echității socialiste, oferă un instrument de mare valoare teoretică și practică în procesul formării și dezvoltării conștiinței socialiste. Contribuții importante, strâns legate de natura lor aduc și statul (mai ales prin învățământ și instituțiile de cultură), organizațiile de masă și obștești, opinia publică. Un rol crescând revine în această direcție întregului popor, căci după cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul educației politice și al culturii socialiste, „Educația socialistă, dezvoltarea culturii revoluționare constituie o problemă de cea mai mare importanță pentru întreaga societate și ea nu poate fi soluționată decât cu participarea activă a maselor populare, a întregului nostru popor”¹³. Dealtfel în cadrul acestei funcții se remarcă cel mai evident procesul de îmbinare a diverselor componente ale sistemului politic în privința realizării ei, și, totodată procesul de trecere a unor atribuții ale statului pe seama diferitelor organizații de masă și obștești.

e. *Mobilizarea resurselor umane și materiale pentru realizarea scopurilor propuse* este o altă funcție importantă specifică socialismului care este o orinduire făurită în mod conștient și de aceea este nevoie de antrenarea plenară a tuturor membrilor societății, a tuturor resurselor la construirea ei. Și în cazul acestei funcții un rol important revine partidului fapt menționat de tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea la deschiderea coloanei privind problemele științei conducerii societății: „partidului îi revine misiunea de a organiza toate forțele națiunii în vederea atingerii telurilor stabilite, asigurând o cît mai judicioasă utilizare a potențialului material și uman al țării”¹⁴. Pentru realizarea funcției de mobilizare un rol important are activitatea ideologică, de creștere a conștiinței socialiste, dusă de partid. „Se poate spune — arăta secretarul general al partidului la Congresul al XI-lea — că rezultatele muncii politico-educative, de formare a omului nou, constructor al socialismului se evaluează în mod elocvent în entuziasmul cu care întregul popor îndeplinește politica internă și externă a partidului și statului”¹⁵.

La realizarea acestei funcții un rol important revine și celorlalte componente ale sistemului politic, statului socialist, mai ales în privința gospodăririi raționale a resurselor materiale, iar organizațiilor obștești, opiniei publice în ceea ce privește atragerea maselor de cetățeni la îndeplinirea obiectivelor stabilite.

d. *Funcția de integrare socială* urmărește în primul rând formularea, articularea și reprezentarea tuturor intereselor din societate, obiectiv absolut necesar întrucît chiar și în condițiile socialismului numai pozițiile fundamentale ale diferitelor clase și categorii sociale coincid, pe cînd unele interese, de mai mică importanță, pot fi deosebite. De asemenea, pot exista deosebiri, chiar contradicții, în alte domenii ale societății, cum ar fi: între acumulare și consum, între diversele ramuri economice și chiar între relațiile de producție și forțele de producție. Cunoașterea acestor aspecte se realizează prin intermediul diverselor organe ale statului, prin organizațiile de masă și obștești. Dar sarcina corelării, modelării și integrării tuturor acestor interese revine partidului marxist-leninist ca forță politică conducătoare.

Ca orice funcție a sistemului politic, funcția de integrare vizează toate domeniile societății. În domeniul economic un rol deosebit îl are perfecționarea relațiilor de producție, căci după cum arăta Marx acestea sînt: „raportul fundamental, primordial, care determină toate celelalte raporturi”¹⁶. În această direcție un accent deosebit, așa cum menționează Programul partidului, se pune pe perfecționarea proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție și a

¹² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, București, Edit. politică, 1973, p. 621.

¹³ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la activitatea politico-ideologică și cultural-educativă de formare a omului nou, constructor conștient și devotat al societății socialiste multilateral dezvoltate și al comunismului în România*, București, Edit. politică, 1976, p. 54.

¹⁴ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la deschiderea coloanei privind știința conducerii societății*, în *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, București, Edit. politică, 1973, p. 40-41.

¹⁵ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XI-lea Congres al P.C.R.*, București, Edit. politică, 1974, p. 92.

¹⁶ Karl Marx, *Bazele criticii economiei politice* (I), București, Edit. politică, 1974, p. 16.

relațiilor de repartiție, militându-se consecvent pentru stabilirea unor norme de repartiție cât mai echitabile.

Funcția de integrare socială se preocupă îndeaproape și de relațiile sociale propriu-zise, direcțiile în care eforturi importante se fac de o parte pentru întărirea rolului de clasă conducătoare a clasei muncitoare, iar pe de altă parte pentru omogenizarea societății, proces în care un rol de seamă au măsurile care vizează apropierea dintre munea fizică și cea intelectuală, stergerea treptată a deosebirilor esențiale dintre sat și oraș, creșterea gradului de instruire al întregii populații ș.a.

e. *Funcția de apărare a societății* are în vedere atât apărarea față de o agresiune străină, cât și apărarea societății, apărarea respectării legilor, a drepturilor și libertăților cetățenilor față de unele elemente dușmănoase. La îndeplinirea acestor funcții diferitele părți componente ale sistemului politic participă în mod specific. Partidului marxist-leninist îi revine misiunea de a stabili normele generale după care să se exercite această funcție, precum și de a veghea la realizarea ei în cele mai bune condiții. Și în acest domeniu, în special în ceea ce privește apărarea față de o agresiune externă, Partidul Comunist Român a elaborat o doctrină proprie, originală, bazată pe învățătura marxist-leninistă, care are ca principiu de bază lupta întregului popor împotriva unui eventual agresor. În ceea ce privește statul socialist, acesta are sarcina de a organiza și conduce nemijlocit instituțiile specializate din acest domeniu: armata, justiția, organele de ordine și securitate. Dealtfel, aceste organisme au apărut și s-au dezvoltat ca instrumente ale statului pentru îndeplinirea rolului său.

Anumite responsabilități revin și organizațiilor de masă și obștești (ca și opiniei publice) atât în mobilizarea maselor la acțiunile de pregătire militară, cât și în preluarea unor activități de acest fel de la organele statului, în special în ce privește rezolvarea anumitor încălcări ale legii și ordinii publice fără un pericol social prea mare.

f. În ceea ce privește *funcția de asigurare a legăturii sistemului social total cu mediul extern* ea are două părți. Una cu caracter nemijlocit politic privește elaborarea conducerii politicii externe, și în această direcție rolul cel mai important revine partidului și statului. Cealaltă, fără caracter nemijlocit politic, se referă la asigurarea unor raporturi echilibrate cu mediul natural. La realizarea ei concură din unghuri diferite toate componentele sistemului politic. De remarcă, și în acest domeniu, eforturile prospective deosebite făcute de Partidul Comunist Român, care a elaborat strategii de acțiune de lungă durată în ceea ce privește apărarea mediului natural: cu privire la fondul forestier, la rețeaua hidrografică, la sistematizarea așezărilor ș.a.

După cum se poate constata funcțiile sistemului politic sînt într-o strînsă interdependență, deoarece urmărește îndeplinirea aceluiași rol al sistemului politic, de conducere a întregii societăți. Astfel, numai stabilirea unor obiective clare și realiste poate să ducă la o mobilizare eficientă a maselor pentru realizarea lor, iar după cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, „Pînă la urmă justetea și eficiența conducerii depind de claritatea obiectivelor pe care le urmărește societatea”¹⁷.

★

În perspectiva făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și menținerii României spre comunism, se tinde ca funcțiile sistemului politic să se transforme treptat în funcții sociale, elementul lor comun fiind conducerea, organizarea, coordonarea, reglarea, integrarea relațiilor sociale, ceea ce se realizează azi mai ales prin mijloace politice dar și sociale, urmînd ca elementul social să devină treptat preponderent și să rămîna ulterior în exclusivitate¹⁸. În acest sens Programul partidului prevede că: „În procesul construirii socialismului, statul — înțeles ca instrument de dominație a unei clase asupra alteia — își va înceta existența, transformîndu-se tot mai mult într-un organism de organizare și conducere a întregii activități economico-sociale și de reglementare a relațiilor sociale”¹⁹. În același mod în comunism vor dispărea treptat funcțiile partidului și chiar partidul însuși, societatea creîndu-și propria ei organizare pentru dirijarea proceselor economice, sociale și ale educației maselor populare.

De subliniat că Programul partidului insistă hotărît asupra ideii că și în comunism vor exista organisme de conducere și reglare a societății, numai că acestea nu vor avea caracter politic, iar funcțiile lor nu vor fi decît politice, ci sociale.

Ștefan Ionijă

¹⁷ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la deschiderea coloanei privind știința conducerii societății, în România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, București, Edit. politică, 1973, p. 25—26.

¹⁸ L. Lörincz, *op. cit.*, p. 234.

¹⁹ *Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, p. 171—172.